

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ સમક્ષ

આર/સિવિલ એપ્લિકેશન (વિલંબની સંમતિ માટે) નં. ૫૮૬૧

૨૦૨૫

એફ/ફર્સ્ટ એપ્લિકેશન/૩૩૧૯૦/૨૦૨૫ માં

મંજૂરી અને સહિ માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી એમ. કે. ઠક્કર

=====

અહેવાલ આપવા માટે મંજૂરી	હા.	ના.
	હા.	

સુપરઈન્ટેન્ડિંગ આર્કિયોલોજિસ્ટ

વિરુદ્ધ

રાનૂભાઈ ખીમાભાઈ અને અન્યો

ઉપસ્થિતિ:

શ્રી અંકિત શાહ (૬૩૭૧) અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ માટે

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રી જિજ્ઞેશકુમાર નાયક

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૨ માટે ભાવેશ દેસાઈ એજીપી

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી એમ. કે. ઠક્કર

તારીખ: ૨૦/૦૧/૨૦૨૬

મૌખિક ચુકાદો

૧ આ અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલો મુદ્દો આ અદાલત દ્વારા ૨૦૨૫ની એફ/ફર્ટ અપીલમાં સિવિલ એપિલકેશન (વિલંબની સજા માટે) અને અન્ય સંબંધિત બાબતોમાં ૨૦૨૫ના સામાન્ય મૌખિક ચુકાદા દ્વારા નક્કી કરવામાં

આવેલા મુદ્દા જેવો જ હોવાથી, વર્તમાન અરજી પર પણ ઉપરોક્ત આદેશને મુખ્ય આદેશ તરીકે રાખીને નિર્ણય લેવામાં આવે છે.

૨ પ્રથમ અપીલ દાખલ કરવામાં ૭૧૮ દિવસના વિલંબને માફ કરવા માટે હાલની અરજી દાખલ કરવામાં આવી છે

સંબંધિત બાબતો સાથે ૨૦૧૭ના એલએઆર નંબર ૨૦ માં કર્ણ જિલ્લાના ભચાઉના વિદ્વાન મુખ્ય વરિષ્ઠ સિવિલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા ૩૧.૦૭.૨૦૨૩ ના ચુકાદા અને હુકમને પડકારવામાં આવ્યો હતો.

૩ અરજદાર અને વિદ્વાન વકીલ શ્રી જિગ્નેશકુમાર નાયક માટે વિદ્વાન વકીલ શ્રી અંકિત શાહને સાંભળ્યા અને વિરોધીઓ માટે એજીપી.

૪ અપીલકર્તા વતી જાણીતા વકીલ શ્રી અંકિત શાહ રજૂ કરે છે કે વિવાદિત ચુકાદો અને હુકમનામું ૩૧.૦૭.૨૦૨૩ પર પસાર કરવામાં આવ્યું હતું. વિવાદિત ચુકાદા અને હુકમની પ્રમાણિત નકલ ૨૩.૦૮.૨૦૨૩ પર લાગુ કરવામાં આવી હતી અને તે જ દિવસે વિતરિત કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, ફાઈલને અરજદારની કચેરીમાં મોકલવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ પેનલના વકીલને તેમનો કાનૂની અભિપ્રાય મેળવવા માટે મોકલવામાં આવી હતી. આવા અભિપ્રાય મળ્યા પછી, આ બાબત ઉચ્ચ અધિકારીઓને મોકલવામાં આવી હતી અને જરૂરી

વહીવટી મંજૂરી મેળવવાની પ્રક્રિયા દરમિયાન, અપીલ દાખલ કરવામાં ૭૧૮ દિવસનો વિલંબ થયો હતો.

૪.૧ વિદ્વાન વકીલ શ્રી શાહ દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે, ફરજિયાત સરકારી પ્રક્રિયા અનુસાર, આ બાબતને સક્ષમ ઉચ્ચ અધિકારી, એટલે કે ભારતીય પુરાતત્વ સર્વેક્ષણ, નવી દિલ્હી, સમક્ષ રજૂ કરવાની જરૂર હતી, જેથી વિવાદિત ચુકાદાને પડકારવા માટે વહીવટી મંજૂરી મેળવી શકાય અને તેની કામગીરી પર રોક લગાવી શકાય.ઉપરોક્ત મંજૂરી મેળવવામાં વહીવટી કારણોસર વિલંબ થયો હતો અને તેથી, તે માફીને પાત્ર છે અને હાલની અરજી મંજૂરીને પાત્ર છે.

૫ તેનાથી વિપરીત, પ્રતિસ્પર્ધી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી જિન્નેશકુમાર નાયક રજૂ કરે છે કે, વિવાદિત ચુકાદા અને તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૨૩ ના હુકમને પડકારતા, આ અદાલત સમક્ષ ૧૬.૧૦.૨૦૨૫ પર પ્રથમ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ૨૦૨૩ના એલ. એ. આર. નંબર ૯ તરીકે ભચાઉ અદાલત સમક્ષ ફાંસીની અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી, જે ત્યારબાદ રાજકોટની વિદ્વાન મુખ્ય પરિષદ દીવાની ન્યાયાધીશની અદાલતમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હતી.અમલ કરતી અદાલત દ્વારા અરજદાર સત્તામંડળને નોટિસો જારી કરવામાં આવી હતી, જેના અનુસાર ૨૧.૦૪.૨૦૨૫

પર અથવા તે પહેલાં એનાયત કરેલી રકમ જમા કરવાની ખાતરી આપવામાં આવી હતી.જો કે, એનાયત કરેલી રકમ જમા કરવાને બદલે, વિલંબની માફી માટેની અરજ સાથે હાલની પ્રથમ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

પ.૧ વિદ્વાન વકીલ શ્રી નાયકદ્વારા આગળ રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે વિદ્વાન મુખ્ય વરિષ્ઠ સિવિલ જજ, ભચાઉએ ૨૧.૦૪.૨૦૨૫ પર જામી વોરંટ જારી કર્યું હતું, જે ૧૪.૦૫.૨૦૨૫ પર અરજદારને આપવામાં આવ્યું હતું, જેમાં અરજદાર સત્તાવાળાએ બાકી દાવાની રકમ જમા કરાવવાનું વચન પણ આપ્યું હતું.અમલની કાર્યવાહીની સંપૂર્ણ જાણકારી હોવા છતાં, અરજદાર પ્રથમ અપીલમાં અથવા વિલંબની માફી માંગતી અરજીમાં આ ભૌતિક તથ્યો જાહેર કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે.

પ.૨ વિદ્વાન વકીલ શ્રી નાયક દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અરજદારે ડાયરેક્ટર જનરલ, ભારતીય પુરાતત્વ સર્વેક્ષણ, ધરોહર ભવન, નવી દિલ્હી, તારીખ ૧૯.૦૬.૨૦૨૪, ૨૪.૦૭.૨૦૨૪, ૦૭.૦૮.૨૦૨૪, અને ૦૬.૦૯.૨૦૨૪ ને વિવિધ સંદેશાવ્યવહારો સંબોધ્યા હતા.જો કે, અમલીકરણ અદાલત દ્વારા વારંવાર તક આપવામાં આવી હોવા છતાં અને અરજદાર સત્તાધિકારી દ્વારા ખાતરી આપવામાં આવી હોવા છતાં, અરજદાર એનાયત કરેલી રકમ જમા કરીને તેનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે.

પ.૩ તેથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી નાયક દ્વારા રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે હાલની પ્રથમ અપીલ માત્ર અમલની કાર્યવાહીમાં વિલંબ કરવાના દૃષ્ટિકોણથી દાખલ કરવામાં આવી છે અને અતિશય વિલંબ માટે કોઈ પર્યાપ્ત અને પ્રામાણિક સમજૂતીની ગેરહાજરીમાં, વિલંબની માફી માટેની અરજી તેમજ પ્રથમ અપીલ બરતરફ થવાને પાત્ર છે.

પ.૪ વિદ્વાન વકીલ શ્રી નાયકે મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ રામકુમાર ચૌધરી, (૨૦૨૫) ૨ જી. એલ. આર. ૯૮૭, અને થિરુનગલિંગમ વિરુદ્ધ લિંગેશ્વરન અને અન્ય, (૨૦૨૫) ૬ એસ. સી. આર. ૨૫૩ માં નોંધાયેલા કેસોમાં આપવામાં આવેલા સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે અને રજૂઆત કરી છે કે, કોઈ સંતોષકારક સમજૂતીની ગેરહાજરીમાં, વિલંબની માફી માંગતી અરજી નામંજૂર થવાને પાત્ર છે.

૬ સંબંધિત પક્ષોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલોને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને વિલંબની માફી માંગતી અરજીમાં સોંપવામાં આવેલા કારણો સહિત રેકૉર્ડના અવલોકન પર, તે બહાર આવે છે કે અરજદાર-સત્તા દ્વારા પ્રથમ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે જે ૨૦૧૭ ના એલએઆર નંબર ૧૫ માં સંબંધિત બાબતો સાથે પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને એવોર્ડને પડકારતી છે.ઉપરોક્ત કાર્યવાહીમાં, વિદ્વાન સંદર્ભ અદાલતે ગુજરાત પ્રવાસન વિભાગ

દ્વારા એકિઝબિટ જડ ખાતે રજૂ કરાયેલા વેચાણ ખત પર આધાર રાખીને, હસ્તગત કરેલી જમીનનું બજાર મૂલ્ય રૂ. ૯૭ પ્રતિ ચોરસ મીટર.

૬.૧ વિદ્વતાપૂર્ણ સંદર્ભ અદાલત દ્વારા એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે પ્રદર્શન જડ મહેસૂલ સર્વેક્ષણ નંબર ૨૬૪/૧ સાથે સંબંધિત છે, જ્યારે સંપાદન હેઠળની જમીન મહેસૂલ સર્વેક્ષણ નંબર ૨૦૪, ૨૫૦, ૨૪૯/૧, ૨૫૧, ૨૫૨, ૨૪૪/૧, ૨૪૪/૩ પેકી, ૨૫૩ પેકી, ૨૫૪, ૨૭૬ પેકી, ૨૪૯/૨, ૨૪૮, ૨૫૭ અને ૨૪૫ સાથે સંબંધિત છે, જે તમામ એક જ ગામમાં સ્થિત છે, એટલે કે ધોળાવિરા.

૭ રેકૉર્ડમાંથી બહાર આવ્યું છે કે અમલની કાર્યવાહી ૨૦૨૩ની અમલ અરજી નંબર ૯, પ્રધાન પરિષ્ક સિવિલ જજ, ભચાઉ, જિલ્લા કચ્છ સમક્ષ દાખલ કરીને શરૂ કરવામાં આવી હતી, જે ત્યારબાદ સિવિલ પ્રોસિજર કોડના આદેશ XXI નિયમ ૫ હેઠળ વિદ્વાન મુખ્ય પરિષ્ક સિવિલ જજ, રાજકોટની અદાલતમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હતી.વર્તમાન અરજદાર-સત્તાધિકારી કાર્યકારી અદાલત સમક્ષ હાજર થયા હતા અને દરેક વખતે આપવામાં આવેલી રકમ જમા કરવામાં આવશે તેની ખાતરી આપીને સ્થગનની માંગ કરતી ઘણી અરજીઓ દાખલ કરી હતી.

૭.૧ તે ૨૧.૦૪.૨૦૨૫ તારીખના આદેશમાંથી આગળ જણાવે છે કે, જમી વોરંટ જારી કરવા અંગે સ્પષ્ટ ચેતવણી હોવા છતાં, અને લગભગ દોઢ વર્ષના સમયગાળા માટે, અરજદાર-સત્તા દ્વારા વિદ્વાન સંદર્ભ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલી રકમ જમા કરવા માટે કોઈ અસરકારક પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા, સિવાય કે વારંવાર સ્થગનની માંગ કરવામાં આવી હતી.રેકૉર્ડ એ પણ પ્રતિબિંબિત કરે છે કે ૧૮.૦૧.૨૦૨૫ તારીખની નોટિસ પુરાતત્વ અધીક્ષકને એનાયત કરેલી રકમ જમા કરાવવાના નિર્દેશ સાથે જારી કરવામાં આવી હતી, જો કે, અરજદાર-અધિકારી તેનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા.

૭.૨ આખરે, એક્ઝિક્યુટિંગ કોર્ટ દ્વારા જમીનું વોરંટ જારી કરવામાં આવ્યું હતું.જો કે, અરજદાર-સત્તા દ્વારા ૧૧.૦૬.૨૦૨૫ પર ૧૫ દિવસના સમયગાળામાં એનાયત કરેલી રકમ જમા કરાવવાની ખાતરી પર, જમીની અસર થઈ ન હતી.ત્યારબાદ, વિલંબની માફી માંગતી અરજી સાથે હાલની પ્રથમ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૮ અરજીમાં અરજદારે વિલંબને સમજાવતા નીચેના આધારોનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો:

“૩.અરજદાર આદરપૂર્વક જણાવે છે કે વિવાદિત ચુકાદો અને હુકમનામું ૩૧.૦૭.૨૦૨૩ નું છે.તેની પ્રમાણિત નકલ

૨૩.૦૮.૨૦૨૩ પર લાગુ કરવામાં આવી હતી અને તે જ દિવસે વિતરિત કરવામાં આવી હતી.તે આદરપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે તે પછી, તે જ અરજદારની કચેરીમાં મોકલવામાં આવ્યો હતો.તે પછી, અરજદારે તેનો અભિપ્રાય તેના પેનલના વકીલને મોકલ્યો હતો.પેનલના વકીલ પાસેથી આવો અભિપ્રાય પ્રાપ્ત કર્યા પછી, આ બાબત પેનલના વકીલના અભિપ્રાય સાથે તેમના વિચારણા અને મંજૂરી માટે આ મામલે ઉચ્ચ અધિકારીઓને મોકલવામાં આવી હતી.તે આદરપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેની મંજૂરી તાજેતરમાં જ પ્રાપ્ત થઈ છે અને તેથી, તરત જ, અરજદારે તેના વકીલનો સંપર્ક કર્યો હતો અને માન્ય ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમને પડકાર્યો હતો.જો કે, ઉપરોક્ત પ્રક્રિયામાં થોડો સમય લાગ્યો છે અને વર્તમાન પ્રથમ અપીલને પસંદ કરવામાં ૭૧૮ દિવસનો વિલંબ થયો છે, જે ન તો ઇરાદાપૂર્વકની છે અને ન તો ઇરાદાપૂર્વકની છે અને ન તો અરજદારે તેમાંથી કંઈ મેળવ્યું છે.આ સંજોગોમાં, ન્યાયના હિતમાં, વર્તમાન પ્રથમ અપીલને પ્રાધાન્ય આપવામાં ૭૧૮ દિવસના વિલંબને માફ કરવા પાત્ર છે."

૮.૧ કારણ કે આધારો અપૂરતા હોવાનું જણાયું હતું,

આ અદાલતે વધારાના સોગંદનામા દાખલ કરવા માટે નિર્દેશો જારી કર્યા, જે પછી નીચેની દલીલો ઉઠાવીને દાખલ કરવામાં આવ્યા છે:

“૩. ચુકાદો મળ્યા પછી તરત જ રાજકોટ સર્કલ સ્તરે આ મામલાની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને તેમાં સામેલ નોંધપાત્ર નાણાકીય અસરો અને જાહેર મહત્વને ધ્યાનમાં રાખીને, સરકારી સ્થાયી વકીલ પાસેથી કાનૂની અભિપ્રાય મેળવવા માટે રેકૉર્ડની પ્રક્રિયા કરવામાં આવી હતી.

૪. તે મુજબ, ઓક્ટોબર ૨૦૨૩ દરમિયાન, ચુકાદાની પ્રમાણિત નકલ સાથેના કાગળો કાનૂની અભિપ્રાય માટે મોકલવામાં આવ્યા હતા, જે ત્યારબાદ પ્રાપ્ત થયા હતા, જેમાં આ માનનીય અદાલત સમક્ષ અપીલ દાખલ કરવાની ભલામણ કરવામાં આવી હતી.

૫. કાનૂની અભિપ્રાય પ્રાપ્ત થયા પછી, ફરજિયાત સરકારી પ્રક્રિયા મુજબ, ચુકાદાને પડકારવા અને તેની કામગીરી પર રોક લગાવવા માટે જરૂરી વહીવટી મંજૂરી મેળવવા માટે આ બાબત નિયામક (સ્મારકો) અને ભારતીય પુરાતત્વ સર્વેક્ષણ, નવી દિલ્હી સહિત ઉચ્ચ અધિકારીઓ સમક્ષ રજૂ કરવી જરૂરી હતી.

૬. તે પછી ફાઇલ સર્કલ ઓફિસ, પ્રાદેશિક સ્તર અને નવી દિલ્હી ખાતેના મુખ્ય મથક ખાતે વિવિધ વહીવટી ચેનલોમાંથી પસાર થઈ, જેમાં રેકૉર્ડની તપાસ, નાણાકીય બોજને આકારણી અને બહુવિધ

સ્તરે તપાસનો સમાવેશ થાય છે, જેમાં સત્તાવાર પ્રક્રિયાઓ અને કામના ભારણને કારણે નોંધપાત્ર સમય લાગ્યો હતો.

૭. આખરે, જુલાઈ-ઓગસ્ટ ૨૦૨૫ દરમિયાન, સ્ટે અને વિલંબ-સજા અરજીઓ સાથે અપીલ દાખલ કરવાની મંજૂરી સક્ષમ અધિકારી એટલે કે ભારતીય પુરાતત્વ સર્વેક્ષણના મહાનિદેશક દ્વારા આપવામાં આવી હતી. ઉચ્ચ અધિકારી પાસેથી મંજૂરી માટેના તમામ પત્રોની નકલ અહીં જોડવામાં આવી છે અને એનેક્સર-એ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૮. તે પછી, ડ્રાફ્ટ અપીલ પેપર્સ, સ્ટે એપ્લિકેશન અને વિલંબની માફી માટેની અરજીને વિદ્વાન સરકારી વકીલ સાથે સંકલનમાં અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું હતું, અને કોર્ટ ફી અને સ્ટેમ્પ ડ્યુટી, રેકોર્ડ્સનું સંકલન, જોડાણ અને વહીવટી ઔપચારિકતાઓ માટે જરૂરી પગલાં લેવામાં આવ્યા હતા.

૯. ઉપરોક્ત ઔપચારિકતાઓ પૂર્ણ થયા પછી તરત જ, સંબંધિત અરજીઓ સાથે વર્તમાન અપીલ ઓગસ્ટ ૨૦૨૫ માં આ માનનીય અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં કોઈ વધુ ટાળી શકાય તેવા વિલંબ વિના.

૧૦. તે આદરપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તા એક સરકારી વિભાગ છે, અને વિલંબ માત્ર અનિવાર્ય વહીવટી પ્રક્રિયાઓ અને વૈધાનિક મંજૂરીઓને કારણે થયો છે, બેદરકારી અથવા પ્રામાણિકતાના અભાવને કારણે નહીં."

૯ અરજીના સમર્થનમાં વિનંતી કરાયેલા આધારોને ધ્યાનમાં લેતા, આ અદાલતને લાગે છે કે તે માત્ર અપૂરતા જ નથી પરંતુ સંપૂર્ણપણે અપૂરતા છે અને અમલની કાર્યવાહીમાં વિલંબ કરવાના બેદરકારી અને દુર્ભાવનાપૂર્ણ ઇરાદાનું સૂચક છે.આવા આધારો માત્ર અરજદાર સત્તાધિકારી દ્વારા દાવો કરાયેલા કહેવાતા વિશેષ દરજ્જાના બહાનું પર સ્વીકારી શકાતા નથી.૨૦ વર્ષ કરતાં વધુ સમય પહેલાં અરજદાર સત્તાધિકારી દ્વારા મૂલ્યવાન જમીનો હસ્તગત કરવામાં આવી હોવા છતાં, દાવેદારો આજ સુધી વાજબી વળતર મેળવવાથી વંચિત રહ્યા છે.

૯.૧ એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે જો વિલંબને માફ કરવામાં આવે તો વિરોધી પક્ષને કોઈ પૂર્વગ્રહ થશે નહીં.જો કે, મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય (ઉપરોક્ત) ના કિસ્સામાં સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે તેમ, નોંધપાત્ર ન્યાય પ્રદાન કરવાની વિભાવનાનો અર્થ વિરોધી પક્ષને પૂર્વગ્રહ પેદા કરવાનો નથી.અરજદાર એ દર્શાવવામાં નિષ્ફળ ગયો છે કે તે આ મામલે કાર્યવાહી કરવામાં વ્યાજબી રીતે

મહેનતુ હતો, અને વિલંબની માફી માટેની આ મહત્વપૂર્ણ કસોટી સંતોષાઈ ન હોવાથી, વિલંબને ઉદારતાની બાબત તરીકે માફ કરી શકાતો નથી.

૯.૨ સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં વધુમાં અવલોકન કર્યું છે કે કોર્ટે તપાસ કરવી જરૂરી છે કે પક્ષને મર્યાદાના પ્રથમ દિવસ અને છેલ્લા દિવસની વચ્ચે અપીલ દાખલ કરવાથી શું અટકાવ્યું.જો કે પક્ષ મર્યાદાના સમગ્ર સમયગાળાનો લાભ લેવાનો હકદાર છે, એકવાર મર્યાદા સમાપ્ત થઈ જાય અને પૂરતા કારણની વિનંતી કરવામાં આવે, તો આવા કારણોએ જાહેર કરવું આવશ્યક છે કે મર્યાદા સમાપ્ત થાય તે પહેલાં ઉદ્ભવેલી ઘટના અથવા સંજોગોને કારણે, સમયની અંદર અપીલ દાખલ કરવી શક્ય ન હતી.મર્યાદા સમાપ્ત થયા પછી ઉભી થતી કોઈપણ ઘટના અથવા સંજોગો પૂરતું કારણ ન બની શકે.

૯.૩ વર્તમાન કેસમાં, ઉચ્ચ અધિકારીઓ પાસેથી વહીવટી મંજૂરી મેળવવાની ફરજિયાત સરકારી પ્રક્રિયાને કારણે વિલંબ થયો હોવાનું સ્પષ્ટીકરણ વિશ્વાસને પ્રેરિત કરતું નથી અને કાયદાની નજરમાં પૂરતું કારણ રચવામાં નિષ્ફળ જાય છે.

૧૦ જો પુરાતત્વ અધીક્ષક દ્વારા સંબોધવામાં આવેલ સંદેશાવ્યવહાર, જે વર્તમાન અરજીનો ભાગ છે, તેનો સંદર્ભ આપવામાં આવે છે, જે નીચેના પાસાઓ સૂચવે છે:

“ડાયરેક્ટર જનરલ, એએસઆઈ, નવી દિલ્હીની ટેલિફોનિક સૂચના અનુસાર, ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદના પરિષ્ઠ કેન્દ્ર સરકારના વકીલ શ્રી અંકિત શાહ (નોંધણી નંબર ડી/૮૪૫/૨૦૦૭) નો સંપર્ક કરવામાં આવ્યો હતો અને તમામ સંબંધિત ચુકાદાઓ અને રેકૉર્ડ પૂરા પાડવામાં આવ્યા હતા. સૂચના મુજબ અને કેન્દ્ર સરકારના વકીલને ૨૦૧૭ના એલ. એ. આર. નંબર ૧૫ અને ૨૦૧૭ના ગ્રુપ એલ. એ. આર. નંબર <આઈ. ડી. ૧ની ૨૦૧૭ના ૧૮થી ૨૦૧૭ના ૨૧ અને ૨૦૧૮ના ૧થી ૨૦૧૮ના ૫ની બાબતમાં ભયાઉના સિવિલ જજના આદેશ સામે અમદાવાદ હાઈકોર્ટમાં અપીલ દાખલ કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી.

જો કે, કેન્દ્ર સરકારના વકીલે અપીલ ભરવા સામે પોતાનો કાનૂની અભિપ્રાય આપ્યો છે અને ઉલ્લેખ કર્યો છે કે ચુકાદા અને હુકમનામા અથવા લર્નડ ટ્રાયલ કોર્ટ સામે અપીલ કરવા માટે આ યોગ્ય કેસ નથી અને અપીલને પ્રાધાન્ય આપવાનો કોઈપણ પ્રયાસ થ્રેશોલ્ડ પર બરતરફ થવાની સંભાવના છે. કેન્દ્ર સરકારના વકીલ દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલ કાનૂની અભિપ્રાયની નકલ કેન્દ્ર સરકારના વકીલ તરીકે તેમની નોંધણીના આદેશો સાથે જોડવામાં આવી છે.

તદનુસાર, એવી વિનંતી કરવામાં આવે છે કે આ બાબતમાં યોગ્ય નિર્ણય લેવામાં આવે અને માનનીય અદાલતના નિર્દેશ મુજબ જમીન માલિકોને વળતર આપવાની બાબતમાં પણ જરૂરી દિશા નિર્દેશ આપવામાં આવે.

મહેરબાની કરીને સબમિટ કરો."

૧૧ એવું બહાર આવ્યું છે કે પુરાતત્વ વિભાગના અધીક્ષકે તેનું પાલન કરવાની સલાહ આપી હોવા છતાં જમીનમાલિકોને ચુકાદો અને વળતરની મુક્તિ, હાલની અપીલ વિલંબની માફી માટેની અરજી સાથે દાખલ કરવામાં આવી છે, તે પણ કોઈ પૂરતો ખુલાસો આપ્યા વિના.

૧૨ આ અદાલતે તિરુનાગલિંગમ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો છે જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો છે:

“૩૧. તે એક સારી રીતે સ્થાપિત કાયદો છે કે વિલંબની માફી માટેની અરજી પર વિચારણા કરતી વખતે, અદાલતની પ્રથમ અને અગ્રણી ફરજ એ છે કે મુખ્ય મામલાના ગુણદોષથી શરૂઆત કરવાને બદલે પક્ષ દ્વારા માફી માંગતી સમજૂતીની પ્રામાણિકતાની ખાતરી

કરવી.જ્યારે વાદી અને અન્ય પક્ષના વિપક્ષ દ્વારા વિલંબ માટે પૂરતું કારણ અથવા કારણો સમાન રીતે સંતુલિત હોય અથવા સમાન ધોરણે ઊભા હોય, ત્યારે જ અદાલત વિલંબને માફ કરવાના હેતુથી મુખ્ય મામલાના ગુણદોષ પર વિચાર કરી શકે છે.

૩૨. વધુમાં, આ અદાલતે ઘણા કિસ્સાઓમાં વારંવાર ભાર મૂક્યો છે કે વિલંબને માત્ર ઉદારતાના કાર્ય તરીકે માફ ન કરવો જોઈએ.નોંધપાત્ર ન્યાયની શોધ વિરોધી પક્ષને પૂર્વગ્રહ પેદા કરવાની કિંમત પર થવી જોઈએ નહીં.વર્તમાન કેસમાં, પ્રતિવાદીઓ/પ્રતિવાદીઓ મામલાને આગળ વધારવામાં વિલંબના વાજબી આધારો દર્શાવવામાં નિષ્ફળ ગયા છે, અને વિલંબને માફ કરવા માટેની આ નિર્ણાયક જરૂરિયાત અધૂરી છે.

૩૩. તેથી, હાથમાં રહેલા કેસમાં, એકવાર તે સ્થાપિત થઈ જાય કે દાખલ કરેલી અરજીમાં વિલંબને માફ કરવા માટે પૂરા પાડવામાં આવેલા કારણો પૂરતા નથી, અમે મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૧૪ સંબંધિત પ્રતિવાદીઓના વિદ્વાન સલાહકાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલોના ગુણદોષમાં જવા માટે ઈચ્છુક નથી."

૧૩ ૨૦૨૫ના એલ. આર. એસ. કર્ણાટક હાઉસિંગ બોર્ડ અને ઓ. આર. એસ. ઈન સિવિલ એપિલિકેશન દ્વારા શિવમ્મા (મૃત) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત

દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયને સંદર્ભિત કરવા પર, સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું છે કે માત્ર વાદી સરકારી સંસ્થા છે એટલા માટે વિલંબને માફ કરવામાં આવ્યો હતો, અને તે વિલંબને ત્યાં જ માફ કરવો જોઈએ જ્યાં આવા વિલંબ માટે વાજબી અને સ્વીકાર્ય સમજૂતી હોય અને તેની સાથે પ્રામાણિક પ્રયાસ હોય.વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે અમલદારશાહીની બિનકાર્યક્ષમતા અને પ્રક્રિયાગત લાલ ટેપિઝમની સામાન્ય સમજૂતીને હવે સ્વીકારી શકાતી નથી.એવું પણ માનવામાં આવે છે કે સરકારના સત્તાવાર કાર્યોના પરિણામે વિલંબ માટે જાહેર ન્યાયના દ્રષ્ટિકોણથી તેના પાંડિત્યપૂર્ણ અભિગમની જરૂર છે."પર્યાપ્ત કારણ" ની ગેરહાજરીમાં વિલંબને યાંત્રિક રીતે માફ ન કરવો જોઈએ કારણ કે પક્ષ રાજ્ય છે.સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું છે કે દસ્તાવેજોની અનુપલબ્ધતા અથવા અમલદારશાહી પ્રક્રિયા કાર્યો દ્વારા તેમના માટે વ્યવસ્થા કરવાની પ્રક્રિયાના પરિણામે વિલંબ હવે આવા વિલંબને માફ કરવા માટે સ્વીકાર્ય કારણ અથવા બહાનું નથી અને મર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૫ પક્ષની ઓળખ અથવા દરજ્જાના આધારે બદલાતી નથી અને બદલાઈ શકતી નથી, પછી ભલે તે સરકાર હોય, જાહેર સંસ્થા હોય અથવા ખાનગી વાદી હોય, જેથી અલગ માપદંડ લાગુ કરી શકાય.પક્ષકારોને તેમની સ્થિતિને ધ્યાનમાં લીધા વિના, સમાન હાથે ન્યાય આપવાનું અંતિમ વિચારણા હોવી જોઈએ.રાજ્ય અને તેના સાધનોની આ ધારણા પર આગળ વધવાની વૃત્તિ કે તેઓ કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત મર્યાદાના સમયગાળાની અવગણના કરીને, તેમની પોતાની

અનુકૂળતા અને મીઠી ઇચ્છાથી અદાલતોનો સંપર્ક કરી શકે છે, જાણે કે મર્યાદા કાયદો તેમને લાગુ પડતો નથી.

૧૪ આ અદાલતે (૨૦૨૫) ૨ જી. એલ. આર. ૯૮૭ માં નોંધાયેલા મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ રામકુમાર ચૌધરીના કેસનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો છે કે નોંધપાત્ર ન્યાય આપવાની વિભાવનાનો અર્થ વિરોધી પક્ષને પૂર્વગ્રહ પેદા કરવાનો નથી. અરજદાર એ દર્શાવવામાં નિષ્ફળ ગયો છે કે તે આ બાબતે કાર્યવાહી કરવામાં વ્યાજબી રીતે મહેનતુ હતો, અને વિલંબની માફી માટેની આ મહત્વપૂર્ણ કસોટી સંતોષાઈ ન હોવાથી, વિલંબને ઉદારતાની બાબત તરીકે માફ કરી શકાતો નથી.

૧૪.૧ સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં વધુમાં અવલોકન કર્યું છે કે કોર્ટે તપાસ કરવી જરૂરી છે કે પક્ષને મર્યાદાના પ્રથમ દિવસ અને છેલ્લા દિવસની વચ્ચે અપીલ દાખલ કરવાથી શું અટકાવ્યું. જો કે પક્ષ મર્યાદાના સમગ્ર સમયગાળાનો લાભ લેવાનો હકદાર છે, એકવાર મર્યાદા સમાપ્ત થઈ જાય અને પૂરતા કારણની વિનંતી કરવામાં આવે, તો આવા કારણોએ જાહેર કરવું આવશ્યક છે કે મર્યાદા સમાપ્ત થાય તે પહેલાં ઉદ્ભવેલી ઘટના અથવા સંજોગોને કારણે, સમયની અંદર અપીલ દાખલ કરવી શક્ય ન હતી. મર્યાદા સમાપ્ત થયા પછી ઉભી થતી કોઈપણ ઘટના અથવા સંજોગો પૂરતું કારણ ન બની શકે. વર્તમાન કેસમાં,

વિલંબ પ્રાપ્ત કરવાની વહીવટી પ્રક્રિયાને કારણે થયો હોવાનું સ્પષ્ટીકરણ વિશ્વાસને પ્રેરિત કરતું નથી અને કાયદાની નજરમાં પૂરતું કારણ રચવામાં નિષ્ફળ જાય છે.

૧૫ આ અદાલતે (૨૦૨૫) ૬ એસ. સી. આર. ૨૫૩ માં નોંધાયેલા ચિરુનગલિંગમ વિરુદ્ધ લિંગેશ્વરન અને અન્યના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો છે, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો છે:

“૩૧. તે એક સારી રીતે સ્થાપિત કાયદો છે કે વિલંબની માફી માટેની અરજી પર વિચારણા કરતી વખતે, અદાલતની પ્રથમ અને અગ્રણી ફરજ એ છે કે મુખ્ય બાબતની ગુણવત્તા સાથે શરૂઆત કરવાને બદલે પક્ષ દ્વારા માફી માંગતી સમજૂતીની પ્રામાણિકતાની ખાતરી કરવી. જ્યારે વાદી અને અન્ય પક્ષના વિપક્ષ દ્વારા વિલંબ માટે પૂરતું કારણ અથવા કારણો સમાન રીતે સંતુલિત હોય અથવા સમાન ધોરણે ઊભા હોય, ત્યારે જ અદાલત વિલંબને માફ કરવાના હેતુથી મુખ્ય મામલાના ગુણદોષ પર વિચાર કરી શકે છે.

૩૨. વધુમાં, આ અદાલતે ઘણા કિસ્સાઓમાં વારંવાર ભાર મૂક્યો છે કે વિલંબને માત્ર ઉદારતાના કાર્ય તરીકે માફ ન કરવો જોઈએ. નોંધપાત્ર ન્યાયની શોધ વિરોધી પક્ષને પૂર્વગ્રહ પેદા કરવાની

કિંમત પર થવી જોઈએ નહીં.વર્તમાન કેસમાં, પ્રતિવાદીઓ/પ્રતિવાદીઓ મામલાને આગળ વધારવામાં વિલંબના વાજબી આધારો દર્શાવવામાં નિષ્ફળ ગયા છે, અને વિલંબને માફ કરવા માટેની આ નિર્ણાયક જરૂરિયાત અધૂરી છે.

૩૩. તેથી, હાથમાં રહેલા કેસમાં, એકવાર તે સ્થાપિત થઈ જાય કે દાખલ કરેલી અરજીમાં વિલંબને માફ કરવા માટે પૂરા પાડવામાં આવેલા કારણો પૂરતા નથી, અમે મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૧૪ સંબંધિત પ્રતિવાદીઓના વિદ્વાન સલાહકાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલોના ગુણદોષમાં જવા માટે ઈચ્છુક નથી."

૧૬. ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં, આવા નબળા અને અસમર્થનીય આધારો પર વિલંબની માફી માટે અદાલતોનો સંપર્ક કરવો અસ્વીકારની જરૂર છે.

૧૭. ઉપરોક્ત કારણોસર, અને અમલની અરજી દાખલ કરવા સંબંધિત ભૌતિક તથ્યોના દમન અને અરજદાર સત્તાધિકારી દ્વારા આપવામાં આવેલી ખાતરીને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલતનો અભિપ્રાય છે કે અરજી નામંજૂર થવાને પાત્ર છે.આથી અરજી નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

વિક્રમસિંહ અમરસિંહ

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.